

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»

Студентки 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа
та страхування»

спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Цапук

Юлії

Анатоліївни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Маркуц

Юлія Ігорівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон

Валентина

Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов

Ігор Якович

Київ 2020

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
1.1. Сутність податкового регулювання	6
1.2. Досвід податкового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою	13
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
2.1. Прямі податки як інструмент формування доходів бюджету	20
2.2. Непрямі податки як інструмент формування доходів бюджету	26
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
3.1. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення	35
3.2. Напрями удосконалення механізму податкового регулювання	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. Використання регулюючого потенціалу податкової системи як інструменту фінансово-економічного регулювання є завжди важливим питанням фінансової теорії та практики. Дослідження теоретичних та практичних питань податкового регулювання як інструменту сприяння соціально-економічного розвитку суспільства завжди знаходиться в центрі досліджень фінансової науки. Податкове регулювання має на меті забезпечення стійкого зростання валового внутрішнього продукту за допомогою податкового механізму та інституційної модернізації фіскальних відносин. Вибір векторів розвитку держави в залежності від особливостей її фіскальної політики передбачає розподіл джерел доходів на податкові та неподаткові надходження. Таким чином, одним із головних завдань податкового регулювання є формування виваженої структури доходів бюджету, що також сприятиме зниженню навантаження на економічних агентів та диверсифікації можливостей їх взаємодії відносно продукування доданої вартості.

Питаннями теоретичних та практичних основ становлення податкової системи та податкового регулювання розглядалися у працях таких вітчизняних вчених як: О. Василик, Н. Крючкова, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніна, І. Лютий, О. Нікіташина, М. Пасічний, А. Соколовська, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інших.

Метою роботи є розкриття та удосконалення теоретичних основ податкового регулювання в умовах трансформації економіки України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність податкового регулювання;
- узагальнити та систематизувати досвід податкового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;
- визначити зміст прямих податків як інструменту формування доходів бюджету;

- визначити зміст непрямих податків як інструменту формування доходів бюджету;
- розкрити проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення;
- обґрунтувати напрями удосконалення механізму податкового регулювання.

Об'єктом дослідження є податкове регулювання як інструмент формування доходів бюджету.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання податкового регулювання в умовах трансформації економіки України.

Методи дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності податкового регулювання в умовах трансформації економіки. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід податкового регулювання. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані пріоритетні напрями удосконалення податкового регулювання.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти щодо функціонування податкової системи, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Рахункової палати, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи розкрито у статті за темою «Податкове регулювання в умовах трансформації економіки України» та опубліковано у збірнику наукових праць студентів заочної форми навчання Київського національного торговельно-економічний університету.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі досліджено теоретичні основи податкового регулювання. Розкрито сутність податкового регулювання. Узагальнено та систематизовано досвід податкового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

У другому розділі розкрито процес формування податкової системи України. Проаналізовано прямі та непрямі податки як інструмент формування доходів бюджету.

У третьому розділі визначено пріоритетні напрями удосконалення податкового регулювання в умовах трансформації економіки України. Розкрито проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення. Обґрунтовано напрями удосконалення механізму податкового регулювання.

У висновках наведено теоретичне узагальнення представленого матеріалу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Сутність податкового регулювання

Податок є фінансовою основою існування та розвитку сучасного суспільства. За допомогою оподаткування громадян і бізнесу здійснюється фінансування державного та приватного секторів, забезпечуються фінансові ресурси для надання соціальних послуг в освіті, медицині, культурі та спорті.

Податкове регулювання є динамічною системою, що постійно розвивається і адаптується до інституційних перетворень моделі державного управління, суспільних потреб і інтересів, макроекономічних тенденцій та міжнародних зобов'язань. Зазначене проявляється у перманентних змінах кількості податків, бази та ставок оподаткування, механізмів їх адміністрування та розподілу надходжень між рівнями бюджетної системи [23].

Податкове регулювання широко використовується в наукових колах, як один з елементів підґрунтя понятійного апарату сучасної податкової теорії, проте єдності щодо його розуміння досі в наукових колах немає. Розглянемо погляди сучасних науковців до трактування цього терміну, що подаються у економічній літературі.

Слід зауважити, що у глосарії бюджетних термінів є визначення поняття «податкового регулювання» як окремої категорії. Податкове регулювання представлено як «сукупність мір непрямого впливу держави на розвиток виробництва шляхом зміни норми вилучення до бюджету за рахунок пониження або підвищення загального рівня оподаткування: ставки прямого індивідуального прибуткового податку, податку на прибуток підприємств, непрямих податків».

Економічна енциклопедія трактує податкове регулювання як «заходи цілеспрямованого економічного законодавчого впливу держави на виробничо-економічні, соціальні процеси через систему регульованого оподаткування: зміна видів податків, податкових ставок; надання податкових пільг;

регулювання загального рівня оподаткування, відрахувань у бюджет». Сухарев А.Н. розглядає податкове регулювання як «заходи непрямого впливу на економіку, економічні та соціальні процеси шляхом зміни виду податків, податкових ставок, встановлення податкових ставок і пільг підвищення або зниження загального рівня оподаткування і відрахувань до бюджету» [36].

Так, А. Крисоватий, А. Кізима, В. Карпова визначають податкове регулювання як державні заходи непрямого впливу на соціально-економічні процеси шляхом зміни видів податків та їх елементів. Іванов Ю.Б. акцентує увагу на свідомому, активному, цілеспрямованому впливі держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики з метою досягнення бажаних соціально-економічних результатів.

Економічний словник Завадського Й.С., Осовської Т.В. та Юшкевич О.О. визначає податкове регулювання як «сукупність заходів непрямого впливу держави на розвиток виробництва шляхом зміни норм вилучення в бюджет за рахунок зниження або підвищення загального рівня оподаткування, різноманітних спеціальних податкових пільг, які заохочують до ділової активності в окремих сферах або регіонах».

Старостенко Г.Г., Онишко С.В., Поснова Т.В. вважають, що «податкове регулювання полягає в перерозподілі державними органами доходів та фінансових ресурсів з метою забезпечення грошовими коштами, фінансовими ресурсами тих осіб, організацій, установ, галузей, секторів і сфер економіки, у яких існує доцільна, суспільно визнана потреба в ресурсах».

Серед визначень поняття податкового регулювання економічного розвитку держави слід відзначити позицію Сусіденко В.Т. та Нікітішин А.О., які розглядають податкове регулювання як «сукупність відносин фінансового характеру, що виникають при використанні регулюючими інституціями юридично визначеного податкового інструментарію, маючи на меті досягнення бажаної та зміну діючої поведінки платників податків, що дозволяє досягти в довгостроковій перспективі певних цілей соціально-економічного розвитку суспільства або ж у короткостроковій - бажаної поведінки платників податків».

Вони класифікують податкове регулювання за наступними рівнями: міжнародний рівень, макрорівень, мезорівень, мікрорівень, нанорівень, та стверджують, що регулювання останнім часом еволюціонувало від локального: в межах окремих країн (макроекономічний рівень) чи галузей народного господарства (мезорівень), до глобального застосування (міжнародний рівень), значно розширився інструментарій та зросли ефекти його впливу на мікро- та нанорівнях.

До найпоширеніших методів податкового регулювання належать: інвестиційний податковий кредит; вибір і встановлення ставок оподаткування; відстрочення податків і зборів; податкова амністія; міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування; податкові канікули; податкові відрахування.

Форми податкового регулювання поділяються на прямого та опосередкованого впливу.

Суб'єктами податкового регулювання є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України, органи місцевого самоврядування.

Об'єктами податкового регулювання виступають споживання, доходи, майно, використання природних ресурсів, розподілений прибуток, капітал.

В процесі формування системи податкового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить гармонізацію інтересів учасників податкових відносин на різних етапах бюджетної системи. Серед найбільш значимих варто виділити наступні: принцип пріоритетності – мета, методи і завдання податкового регулювання мають забезпечувати збалансований соціально-економічний розвиток регіонів; принцип досягнення суспільного компромісу передбачає врахування інтересів учасників податкових взаємовідносин і досягнення консенсусу з питань оподаткування; принцип збалансованості, який полягає у розподілі повноважень між рівнями владних інституцій щодо формування та реалізації заходів податкового регулювання; принцип інституційної визначеності – закріплення у законодавчих актах

повноважень, прав, обов'язків та відповідальності учасників податкових відносин; принцип ефективності передбачає максимізацію фіскальної значимості податків за рахунок оптимізації витрат на адміністрування та забезпечення його результативності; принцип наукової обґрунтованості полягає у застосуванні концептуальних підходів до оцінювання впливу податкових інструментів і важелів на макроекономічну динаміку та інвестиційну активність суб'єктів господарювання із врахуванням лагового ефекту.

В Україні в рамках загального механізму податкового регулювання виокремимо окремі механізми та класифікувати їх, в залежності від масштабу регулюючого впливу, наступним чином:

- системні механізми податкового регулювання. Відноситься структура системи оподаткування: співвідношення загальнодержавних та місцевих податків і зборів, прямих та непрямих податків, на майно і капітал, з юридичних та фізичних осіб тощо.;

- комплексні механізми податкового регулювання. Відносяться спеціальні режими оподаткування (діяльність у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства; діяльність щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату) та оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції;

- локальні механізми податкового регулювання. Пов'язані з реалізацією регуляторного потенціалу кожного окремого податку або збору, що визначається вибором поєднання елементів податку й відповідним порядком обчислення податкових зобов'язань.

До найважливіших економічних та адміністративних інструментів податкового регулювання належать: загальний рівень оподаткування, який впливає на економічні процеси; структура системи податків і зборів – це визначення загальнодержавних та місцевих податків і зборів; співвідношення прямих і непрямих податків, яке визначає розподіл податкового навантаження на виробника і споживача; ставка податку. Вона є одним із найбільш вагомих інструментів податкового регулювання. Регулюючий ефект досягається через

встановлення базових, граничних, абсолютних та відносних ставок податків; податкові пільги; визначення складу платників податків і зборів; порядок нарахування, утримання та сплати податків і зборів; об'єкти оподаткування; порядок визначення бази оподаткування; строки сплати податків і зборів; порядок обчислення суми податку чи збору. Для прикладу, при розрахунку податку на доходи фізичних осіб, враховуються розміри державних соціальних стандартів (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум для працездатної особи); податковий контроль; відповідальність; податкові знижки; права, обов'язки і відповідальність посадових осіб контролюючих органів; обов'язки і права платників податків, які через встановлення зобов'язань і прав впливають на їхню поведінку [36].

Важливо при формуванні стратегії розвитку державних фінансів країни враховувати сучасні міжнародні тенденції податкового регулювання.

У процесі реформ міжнародних податкових систем значна увага приділяється розробці механізмів протидії розмиванню оподаткованої бази і виведення прибутків із під оподаткування. Актуальність даної політики зумовлена значними податковими втратами за наявності такої проблеми. Щорічні втрати держав від недоотриманих податків від таких дій оцінюються приблизно у сумі 100-240 млрд. дол. США. Відтак зусилля урядів іноземних країн будуть спрямовані на: боротьбу з шахрайством і ухиленням від сплати податків; покращення прозорості і визначеності для підприємців і держав в сфері оподаткування; посилення їх співпраці в налагоджені звітності з метою чіткого бачення глобальної картини діяльності транснаціональних корпорацій; припинення недобросовісних податкових практик, зокрема, в сфері інтелектуальної власності через автоматичний обмін податковими правилами; удосконалення правил трансферного ціноутворення, щоб запобігти використанню платниками податків об'єктів для укріття прибутків у низько- чи безоподатковуваних юрисдикціях.

Світові тенденції у сфері непрямого оподаткування характеризуються наступними процесами: запровадження нових податків на використання

природних ресурсів; створення глобального правового середовища для аналізу міжнародних операцій з постачання послуг та нематеріальних активів; певне розширення баз оподаткування непрямими податками; активне державне сприяння інтенсивному розвитку митної сфери.

Важливим досягненням у напрямку досягнення більшої прозорості у оподаткуванні є врегулювання країнами Європейського Союзу питання обміну інформацією про податкове регулювання. На даний час країни – члени Європейського Союзу майже не діляться інформацією про податкове регулювання одна з одною, а це не сприяє здоровій податковій конкуренції. Для прикладу, «особливі» умови оподаткування пропонувала Ірландія для американської корпорації Apple, Люксембург – для італійської компанії Fiat, Нідерланди – для американської компанії Starbucks.

Багато країн Європейського Союзу за такої ситуації не знають про транскордонне податкове регулювання в інших країнах ЄС, яке може впливати на їх власну податкову базу, а транснаціональні компанії можуть використовувати відсутність прозорості в даній сфері для того, щоб штучно зменшувати свої податкові внески.

У багатьох країнах світу податкове регулювання економічного розвитку залишається пріоритетним у наборі інструментів державного регулювання не лише реального, але й фінансового сектору. У 2015 р. 11 із 28 країн Європейського Союзу підтримали пропозицію Єврокомісії про введення податку на фінансові операції. Введення податку на фінансові транзакції розглядається ще з 2011 року. У разі досягнення згоди між усіма країнами - членами ЄС, передбачається введення податку в розмірі 0,1% на операції з акціями та облігаціями, а також податку в розмірі 0,01% на операції з деривативами. За попередніми оцінками такий податок дав би змогу генерувати дохід у розмірі 30–35 млрд. євро на рік.

Ефективні результати в податковому регулюванні будуть досягнуті тільки у разі комплексного вирішення нагальних проблем у вітчизняній податковій політиці у напрямках: ліквідації корупції в Державній фіскальній службі

України та інших державних інститутах; проведення дієвих та змістовних податкових реформ; мінімізації змін в реалізації податкової політики; врегулювання питання своєчасного відшкодування ПДВ; логічного завершення розпочатих реформ, змін, ініціатив; мінімізації негативного впливу на обігові кошти бізнесу; забезпечення зрозумілості норм податкового законодавства; удосконалення кадрової політики.

У найближчому майбутньому перспективними напрямками податкового регулювання буде: побудова ефективних механізмів оподаткування операцій в цифровій економіці; удосконалення правил для контрольованих іноземних компаній; подальше вдосконалення обмежень в розмиванні податкової бази; розширення обов'язкових та чітких правил розкриття інформації про платників податків і об'єкти оподаткування; підвищення ефективності механізмів вирішення податкових спорів; покращання механізмів зміни двосторонніх податкових договорів [36].

Таким чином, податкове регулювання є динамічною системою, що постійно розвивається і адаптується до інституційних перетворень моделі державного управління, суспільних потреб і інтересів, макроекономічних тенденцій та міжнародних зобов'язань. Податкове регулювання з метою забезпечення гармонізації інтересів учасників податкових відносин на різних етапах бюджетної системи має ґрунтуватися на принципах пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності та наукової обґрунтованості. Необхідним є забезпечення тісної взаємодії заходів податкового регулювання із удосконаленням макроекономічного і фінансового регулювання: забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової відкритості країни, ефективного макроекономічного регулювання, відкритості державного управління. Вже сьогодні маємо враховувати останні тенденції у реалізації податкової політики європейських країн та ключових партнерів європейського співтовариства.

1.2. Досвід податкового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

При дослідженні міжнародного досвіду податкового адміністрування та оцінці можливості його застосування у вітчизняній практиці значний інтерес становлять системи податкового адміністрування США і Канади. Це обумовлено тим, що Сполучені Штати та Канада є федеративними країнами, у яких місцеві органи влади мають традиційно високий рівень автономії в управлінні місцевими справами. Україна, як відомо, є унітарною державою, але вона проголосила курс на децентралізацію та спрощення державного управління, розширення прав і повноважень місцевих органів у реалізації регіональної соціально-економічної політики, ширше представлення місцевих громад в управлінні державними справами на конкретній території. Вказане проявлятиметься і у сфері податкового адміністрування.

Податкова система США складається із трьох рівнів, що відповідають рівням державної влади: вищий (федеральний рівень) – встановлення та збір федеральних податків, адміністрування яких регулюється федеральними законами і які надходять до федерального бюджету; середній (рівень штатів) – встановлення та збір місцевих податків, адміністрування яких регулюється законами штатів; надходження зараховуються до бюджетів штатів; нижчий (рівень муніципалітетів, округів тощо) – збір податків, що запроваджуються органами місцевого самоврядування; надходження спрямовуються до місцевих бюджетів.

Основні федеральні податки США: федеральний прибутковий податок з населення; федеральний податок на прибуток корпорацій; податкові відрахування до фондів соціального страхування (здійснюють і роботодавці, і наймані працівники); федеральний податок на спадщину та дарування; федеральні акцизи; мито.

Фіскальний потенціал податкової системи реалізується через оподаткування індивідуальних доходів населення (у структурі податкових надходжень майже 40% займає частка податку на доходи фізичних осіб). Для

переважної більшості індивідуальних платників (фізичних осіб) ефективна податкова ставка становить близько 25%.

Федеральний податок на прибуток корпорацій стягується із чистого прибутку, який визначається шляхом вирахування дозволених пільг та знижок із валового доходу. Знижки можуть бути звичайні та спеціальні. До складу звичайних знижок включаються заробітна плата, витрати на амортизацію і поточний ремонт основних засобів, безнадійні борги, рентні платежі, сплачені місцеві податки, процент за кредит, витрати на рекламу, внески до пенсійних фондів, благодійні внески тощо. До складу спеціальних знижок входять операційні збитки, організаційні витрати, витрати на науково-дослідні роботи, витрати на капітальний ремонт і реставрацію будівель, авансові податкові платежі та ін. Законодавством США встановлені ставки федерального податку на прибуток корпорацій у розмірі від 15 до 35%, який залежить в основному від величини отриманого (задекларованого) прибутку.

На рівні штатів існують такі основні податки: податок з продажів, прибутковий податок з населення, податок на доходи корпорацій, податок на спадщину і дарування, акцизні податки, податок на корисні копалини, ліцензійні збори, податок на капітал, відрахування на виплату допомоги з безробіття, податок на ділову активність та ін.

Починаючи від 90-х рр. ХХ ст., податкова політика США базується на реалізації принципу бюджетного збалансування. Центральним ядром органів податкового адміністрування у Сполучених Штатах є Державна служба збирання податків та фінансового контролю США. Основним елементом в її структурі є Служба внутрішніх доходів (СВД), яка оперативно підпорядкована Міністерству фінансів. СВД складається із таких підрозділів: центральний апарат (на федеральному рівні), податкові служби штатів, місцеві податкові служби.

Організаційна структура Служби внутрішніх доходів побудована не за видами податків, а за функціональними ознаками системи оподаткування, тобто вказана структура є функціональною. Основними структурними підрозділами СВД є: служба обробки податкових декларацій, служба перевірки податкових

декларацій, служба стягнення податків, служба кримінальних розслідувань, служба обслуговування платників податків, міжнародний відділ, відділ інформаційно-комп'ютерних технологій, відділ кадрової роботи. Типова організаційна структура регіонального підрозділу Служби внутрішніх доходів США представлена на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Типова організаційна структура регіонального підрозділу Служби внутрішніх доходів США

Регіональні та районні відділення СВД здійснюють переважно оперативний моніторинг поточної діяльності платників і контроль за правильністю розрахунку сум податкових платежів, вживають заходів для профілактики та мінімізації сум податкового боргу, ухвалюють рішення про накладення відповідальності на порушників податкового законодавства, а також про повернення надмірно сплачених сум.

У США платники податків мусять подавати органам податкового адміністрування всі відомості, що можуть бути використані при визначенні бази оподаткування, навіть якщо вони містять інформацію не на користь платника. Органи податкової служби мають право перевіряти житло, листування, в тому числі особисте, чого не дозволяється жодній іншій

державній службі.

Основна частина податкових перевірок – камеральні. У ході проведення таких перевірок органи податкового контролю зазвичай надсилають платнику повідомлення з вимогою надати додаткові відомості. За результатами податкової перевірки може бути ухвалене рішення про донарахування податкових платежів або повернення надміру сплачених сум.

Якщо платник податків не згоден із результатами перевірки, він має право їх оскаржити у відділі оскаржень або суді. У США діє спеціалізований суд, який розглядає спори у сфері оподаткування, – податковий суд. У разі ухвалення рішення на користь платника йому будуть повернені всі адміністративні й судові витрати.

Витрати на адміністрування податкового законодавства у США складають приблизно 0,5–0,7% обсягу зібраних податків.

Податкова система Канади має трьохрівневу ієрархічну структуру, що відповідає загальній моделі організації виконавчої влади (федеральний рівень, провінції, територіальні утворення та муніципалітети).

До федерального (центрального) бюджету надходить близько 63–65% загальної суми податкових платежів, зібраних на території країни. На цьому рівні переважає пряме оподаткування. Основним федеральним податком виступає податок на доходи населення (він забезпечує 40% податкових надходжень, що зараховуються до федерального бюджету). Пільги за цим податком мають переважно соціальне значення (з бази оподаткування вираховуються витрати на сплату аліментів, догляд за дітьми, внески до пенсійних фондів та ін.).

Податок на прибуток корпорацій відіграє регулятивну роль, оскільки найбільша кількість пільг встановлена саме за цим податком. У пільговому режимі оподатковуються підприємства малого бізнесу (із чисельністю працюючих до 100 осіб), що є елементом державної політики підтримки високої зайнятості. У режимі пільгового оподаткування працюють також окремі галузі економіки, у тому числі сільське господарство. Передбачено

можливість прискореної амортизації для інноваційного обладнання, а також пільгові умови оподаткування приросту активів. Право на податкову пільгу за податком на прибуток корпорацій мають платники, що здійснюють витрати на науково-дослідні роботи [81].

На противагу США у Канаді на федеральному рівні запроваджено податок на додану вартість, який має переважно фіскальне значення. При цьому на рівні багатьох територій діє податок із продажів.

У Канаді доволі високі ставки акцизного оподаткування. Акцизи мають не лише фіскальне та соціальне значення, вони виступають способом контролю з боку держави за переміщенням підакцизних товарів. Проблемою організації акцизного оподаткування в Канаді є наявність значної кількості контрабандних тютюнових виробів (у східних і південних провінціях країни), що постачаються переважно із США та окремих резервацій.

Основні податкові надходження місцевих бюджетів формуються за рахунок оподаткування нерухомості (частка різних податків на нерухомість у доходах місцевих бюджетів подеколи досягає 40%) і підприємницької діяльності.

Адміністрування податків у Канаді здійснює Канадське агентство митниці та зборів, яке підзвітне парламенту через міністра з національних доходів. Це агентство також адмініструє більшість місцевих податків, але місцеві органи влади вносять за вказану послугу певну плату. В окремих провінціях адміністрування місцевих податків здійснюють регіональні органи влади (міністерство доходів певного регіону).

Витрати на адміністрування податків у Канаді складають приблизно 1% обсягу зібраних податків.

Щорічно податкові органи перевіряють із виїздом на місце приблизно 2% платників податків. Усі платники за категоріями ризику вчинення правопорушення поділені на чотири категорії (ідентифікація платника здійснюється за 150 показниками для фізичних осіб і 30 – для юридичних). Найчастіше перевіряють діяльність платників із найвищим рівнем ризику.

Великі корпорації (компанії, які отримують дохід у понад \$250 млн. на рік) підписали з податковою службою спеціальні угоди, у яких обумовлені деякі питання проведення планових перевірок (строки, методи, порядок вирішення суперечок та ін.). Строк такої перевірки зазвичай становить від 3 до 8 місяців, при цьому предметом перевірки може бути діяльність лише за останні 4 роки.

Висока ефективність системи податкового адміністрування Канади зумовлена в цілому раціональною та гнучкою податковою політикою, яка органічно враховує інтереси і держави, і території, і платників [73].

За результатами вивчення досвіду побудови механізмів податкового адміністрування США та Канади можемо зробити такі узагальнення і висновки: Висока ефективність податкової системи США базується на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі в частині вільного доступу податкових органів до інформаційних баз даних інших органів, які мають дані про доходи, витрати, фінансові зобов'язання та фінансовий стан платників податків; корисним для вивчення є досвід організації взаємодії податкових органів США федерального та регіонального рівнів, зокрема щодо організації податкового консультування платників, а також підготовки спеціалістів для державного і приватного секторів із питань оподаткування; на основі досвіду Сполучених Штатів, платникам можна дозволити самостійно користуватися податковими пільгами, але в такому разі на платника слід покласти обов'язок доведення правомірності застосування пільги (презумпція вини); податкові декларації у США приймаються податковим органом у будь-якому випадку, навіть якщо декларація заповнена неправильно; у Сполучених Штатах використовуються комп'ютерні методи первинної обробки даних та виявлення ризику можливого вчинення правопорушень у сфері оподаткування, що є підставою для призначення податкової перевірки; активно застосовується метод непрямого контролю, що передбачає вивчення видатків (витрат) платника з наступним співставленням обсягів видатків із доходами; у Канаді платники податків мають право вести весь облік господарських операцій і здійснювати

формування податкової звітності в електронній формі, що на практиці дозволяє мінімізувати витрати платника на оформлення документів, а податковим органам – підвищити можливості інформаційно-аналітичного забезпечення процесів реального оподаткування; у Канаді взаємини великих корпорацій та податкових органів регулюються не лише законодавчими актами, а й спеціальними угодами, у яких визначені особливості здійснення податкового контролю; у США і Канаді реалізовано так званий американський підхід до побудови системи відповідальності за вчинені податкові правопорушення, в тому числі податкові злочини, який відзначається жорсткістю санкцій та криміналізацією значної кількості податкових девіацій; покаранням за податковий злочин може бути як тривалий строк позбавлення волі, так і значна сума штрафу з конфіскацією майна платника.

Зарубіжний досвід свідчить, що найоптимальніший рівень сукупного оподаткування знаходиться в межах 30%. Найрозвинутішою у світі є економіка Сполучених Штатів Америки, де сукупний рівень оподаткування не перевищує 33%. У країнах, де він досягає 40% (Німеччина) або 45–50% (Швеція, Фінляндія), починає зростати державний борг, знижується ефективність економіки, виникає таке явище, як соціальний паразитизм. Сьогодні країни із високою нормою вилучення доходів змушені трансформувати систему оподаткування, оскільки існуюча вже вичерпала себе. Податкові реформи, що проводяться в розвинутих європейських країнах, спрямовані на лібералізацію системи оподаткування з метою запобігання відтоку капіталу і кваліфікованих спеціалістів. У результаті максимальна ставка податку на прибуток корпорацій у розвинутих країнах – членах ЄС з 2000 по 2011 рік знизилася в середньому із 35,3 до 29,5%.

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Прямі податки як інструмент формування доходів бюджету

Прямі податки хоча й поступаються непрямим за своєю питомою вагою у формуванні доходів бюджету мають суттєве значення у податковій системі України. Найрозвинутішою є система прибуткового оподаткування. Земельне та майнове оподаткування як за своєю бюджетною роллю так і за впливом на платників поки, що не достаньо вагомі. При чому це скоріше недолік, ніж перевага податкової системи. Є певні проблеми у системі прибуткового оподаткування. Це насамперед проведення чіткого розмежування між прибутковим оподаткуванням юридичних і фізичних осіб. На заході податок на прибуток корпорації має високий рівень розвитку. Із розвитком акціонерної форми власності в Україні прибуток стає важливою складовою доходу, а тому потребує особливих форм оподаткування.

Особливість прямих податків порівняно з непрямими полягає у їх безпосередньому відношенні до об'єкта оподаткування та особи платника. З точки зору регулювання соціально-економічних процесів цей факт має неабияке значення, оскільки його врахування дає змогу спрямовувати вплив держави на відповідні сфери діяльності, інституційні утворення та соціальні групи населення. Саме завдяки цьому регулюючий потенціал прямих податків вважається потужнішим, що спричиняє підвищений інтерес до нього з боку держави та зумовлює необхідність дослідження специфіки, напрямків і умов практичного застосування.

Аналіз чинної системи прямого оподаткування в Україні свідчить, що її становлення і розвиток відбувається без належного теоретичного обґрунтування. Тому задіяний податковий механізм виявився неадекватним умовам перехідної економіки. Нині він характеризується, насамперед, високим і нерівномірним податковим навантаженням на доходи суб'єктів господарювання, що ускладнює позитивні зрушення у виробничій і соціальній

сфері. Суперечливою та нестабільною є методологія визначення бази та розмірів ставок прибуткового оподаткування, кількості надання податкових пільг. Це зумовлює необґрунтований перерозподіл ВВП, створює неоднакові економічні умови для суб'єктів господарювання, призводить до порушення податкового законодавства.

Для підвищення дієвості системи прямого оподаткування в Україні необхідно посилити наукове обґрунтування податкової політики, спрямованої на стабілізацію, уніфікацію та активізацію позитивного впливу прямих податків на доходи суб'єктів господарювання.

Система прямих податків регулює насамперед доходи юридичних і фізичних осіб, на відміну від непрямих, які впливають на ціни. Але в кінцевому підсумку і прямі, і не прямі податки скорочують споживання, впливаючи тим самим на баланс попиту й пропозиції.

Важливим елементом системи прямих податків є прибуткове оподаткування. Залежно від платників податку прибуткове оподаткування поділяється на два види: оподаткування фізичних осіб, оподаткування юридичних осіб.

Кожний з указаних видів передбачає різні умови справляння податку. Це пояснюється тим, що доходи юридичних і фізичних осіб, маючи однакову економічну природу-добавлену вартість, розрізняються за характером використання, виконуючи різні функції. Так, доходи підприємств мають продуктивніший характер. Вони спрямовуються на розвиток виробництва, тоді як кошти, матеріальні цінності й нематеріальні активи, що надходять підприємству у вигляді внесків до його статутного фонду, оплати емітованих ним акцій або інших корпоративних прав; кошти громадян, що надходять до кредитних спілок, пенсійних фондів та інших спеціалізованих фінансових установ у вигляді внесків на додаткове пенсійне страхування; взяті на облік, але не сплачені боргові вимоги та права вимоги на виконання договірних зобов'язань у тому числі отримані, але не оплачені векселі, боргові розписки, акредитиви, чеки, гарантії, банківські накази та інші види забезпечення

заборгованості щодо розрахунків з дебіторами; курсові різниці, нараховані на валютні цінності підприємства; кошти спільного інвестування інвестиційних фондів та інвестиційних компаній; кошти, матеріальні цінності або нематеріальні активи, внесені у вигляді іноземної інвестиції та повернуті іноземному інвесторові в разі припинення інвестиційної діяльності на суму фактичного внеску в грошовій або натуральній формі; кошти, матеріальні цінності та нематеріальні активи, що надходять безкоштовно у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, у тому числі нерезидентів, фондам, установам, закладам, громадським та релігійним організаціям. метою діяльності яких не є одержання прибутку, для здійснення екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, культурної, освітньої, наукової та благодійної діяльності; кошти, одержані закладами і установами освіти та науки, що повністю або частково фінансуються з бюджету, на здійснення діяльності, передбаченої їх статутними документами; кошти, одержувані релігійними організаціями від здійснення діяльності, передбаченої їх статутними документами.

Основним інструментом державного регулювання є податкова політика та фінансовий вплив на підприємництво.

Завдяки цьому впливу держави досягають поставленої мети по забезпеченню економічного росту, впровадженню ефективної цінової політики, зайнятості населення країни, створенню системи соціального захисту менше захищених верств населення, створенню рівноваги у зовнішньо-економічній діяльності тощо.

Прямий податок поділяється на реальний та особистий. До реальних відносять: на землю, промисловий, на цінні папери. Особисті податки включають: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на доходи від грошових капіталів, податок на приріст капіталу, податок на зверхприбуток, податок з успадкування.

Прямі податки мають суттєве значення у податковій системі України. Найрозвинутішою є система прибуткового оподаткування. Земельне та майнове

оподаткування як за своєю бюджетною роллю так і за впливом на платників податків поки що недостатньо вагомі. В умовах переходу від планової до ринкової економіки ще не встигли сформуватись досить сильна податкова служба, котра могла б надійно і всебічно контролювати доходи підприємств і громадян. Невизначеність законодавства й відсутність повноцінного податкового апарату значно ускладнюють контроль за доходами, особливо від підприємницької діяльності. В цих умовах майнове і земельне оподаткування може відіграти врівноважуючу роль у системі прямого оподаткування [83].

На даний час в Україні у податковому законодавстві відбуваються зміни, тому важливою проблемою є створення ефективної системи оподаткування. Одним із головних податків, які становлять дохідну частину Зведеного бюджету України є податок на прибуток, який належить до загальнодержавних податків. Саме визначення впливу цього податку на діяльність підприємств та економіку загалом є однією з важливих проблем в умовах функціонування вітчизняного економічного середовища.

Дохідна частина бюджету на 2019 рік розроблена з урахуванням чинних норм податкового та бюджетного законодавства, з наступними особливостями:

Податок на доходи фізичних осіб: зарахування податку від доходів за здавання фізичними особами в оренду (суборенду, емфітевзис) земельних ділянок, земельних часток (паїв) податковим агентом до відповідного бюджету за місцезнаходженням таких об'єктів оренди (суборенди, емфітевзису).

Код 11010000 "Податок та збір на доходи фізичних осіб". Надходження податку та збору на доходи фізичних осіб на 2019 рік, розрахований із урахуванням обсягу фонду оплати праці, рівня середньої заробітної плати, а також бази оподаткування з інших доходів та ставок оподаткування доходів фізичних осіб, становить 267442,7 млн. грн., у тому числі: до місцевих бюджетів - 161287,4 млн. грн., до державного бюджету - 106155,3 млн. грн. Основні чинники, які вплинули на надходження податку та збору на доходи фізичних осіб:

застосування єдиної ставки (18 %) оподаткування доходів фізичних осіб (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою 5 %; доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток, оподатковуються за ставкою 9 %);

підвищення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; зниження податкового навантаження на громадян, за рахунок надання податкової соціальної пільги на рівні 50 % прожиткового мінімуму для працездатних осіб для будь-якого платника податку за умови, що дохід не перевищує 1,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначено у сумі 2,1 млрд. гривень;

При податку на доходи фізичних осіб враховано: справляння військового збору; звільнення від оподаткування військовим збором доходів, у вигляді грошового забезпечення працівників та військовослужбовців.

Код 11020000 "Податок на прибуток підприємств". Сума податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету на 2019 рік становила 102300,0 млн. грн., з них 92600,0 млн. грн. - до загального фонду державного бюджету, 9700,0 млн. грн. - до загального фонду місцевих бюджетів. Розрахунок надходжень податку на прибуток підприємств на 2019 рік, здійснено на підставі динаміки надходжень за попередні роки, очікуваного декларування та надходжень у 2018 році та фінансового результату підприємств до оподаткування на 2019 рік.

При надходжень податку на прибуток на 2019 рік враховано: термін подання податкової звітності та сплата податку на прибуток підприємств за підсумками кварталу; позитивна динаміка декларування та сплати податку на прибуток у 2018 році; збільшення прибутку прибуткових підприємств.

Дохідна частина бюджету на 2020 рік розроблена з урахуванням чинних норм податкового та бюджетного законодавства, з наступними особливостями:

податок та збір на доходи фізичних осіб (код 11010000) – 124 670,4 млн грн. Показники розраховані в програмному середовищі Eviews10 та базуються на використанні залежностей, що виявлені методами регресійного аналізу, між фактичними надходженнями податку та середньою заробітною платою штатних працівників, кількістю працюючих, ставкою податку, а також з урахуванням структурних змін, які відбулися в минулому, зокрема в обліку статистичних показників заробітної плати штатних працівників. Податок на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів розраховувався згідно даних Національного банку України щодо прогнозного обсягу нарахованих процентів за депозитами фізичних осіб.

Податок на прибуток підприємств (код 11020000) – 114 600,0 млн грн. Показники податку на прибуток підприємств визначено з урахуванням законодавчо встановлених ставок оподаткування, термінів нарахування та сплати податку, на підставі фактично задекларованої суми податку на прибуток за дев'ять місяців скорегованої на прогнозний ріст прибутку прибуткових підприємств, розрахункової суми декларування та сплати податку на прибуток за останній звітний період року, що передуює прогнозованому.

Основою інформаційного забезпечення для розрахунку прогнозу податку на прибуток підприємств є: очікувані та прогнозні макроекономічні показники, а саме прибутку прибуткових підприємств; фактичні показники податкової звітності (дані зведеної декларації з податку на прибуток за звітні періоди).

2.2. Непрямі податки як інструмент формування доходів бюджету

Непрямі податки є надійним засобом мобілізації коштів до державного бюджету, але вони підвищують ціни товарів і послуг і є податком з населення.

Основними видами непрямих (цінових) податків є: акцизи (специфічні та універсальні), фіскальні монополії, мита.

Специфічні акцизи включаються до ціни окремих товарів. Як правило це товари, рівень споживання яких є мало еластичним до ціни. Найзначнішими є акцизи на спиртне, бензин, тютюнові вироби.

Відповідно до чинного законодавства в Україні акцизний збір (АЗ) — непрямий податок на високорентабельні та монополійні товари. Ставки АЗ є більш низькими на товари вітчизняного виробництва й більш високими на імпорتنі товари. Головною метою такої диференціації податкових ставок є підтримка вітчизняного виробника. До основних підакцизних товарів відносяться також автомобілі, ювелірні вироби, натуральна шкіра, хутра та ін.

Універсальні акцизи містяться в цінах на всі товари і їхня роль у формуванні доходів бюджету постійно зростає. Так у країнах ЄС частка специфічних акцизів скоротилася з 1965 по 1990 рр. з 20,2% до 12,4%, а частка універсальних акцизів зросла з 13,5% до 15,5% [50].

Найпоширенішою формою універсального акцизу в усьому світі є податок на додану вартість (крім Австрії, США і Швеції), який коливається від 5 до 38% вартості товарів і послуг (основна, стандартна ставка в середньому в Європі коливається від 14 до 20%, підвищена ставка від 21 до 38% (Італія), знижена — від 4 до 7% (4 — Італія; 5,5 - Франція; 7 — Німеччина).

Фіскальні монополії являють собою податки на товари й послуги широкого вжитку, які належать до об'єктів державного виробництва й торгівлі (державні монополії).

Мито — податок на імпорتنі, експортні та транзитні товари і послуги. Розрізняють мито: фіскальне (для збільшення доходів бюджету); протекційне

(захист внутрішнього ринку); антидемпінгове (різновид протекційного); преференційне (пільгове).

У високорозвинених країнах значення мита як джерела бюджетних надходжень постійно знижується внаслідок поширення інтеграційних процесів (у США в надходженнях федерального бюджету в 1990р.- 1,6%).

В Україні мито використовувалось для запобігання вивезенню товарів. У 1993 р. було запроваджене митне оподаткування експорту. Все більшого значення набуває імпортне мито.

Податок з обігу — це основний вид непрямих податків і форма мобілізації доходів у бюджет. Він включається до ціни на товари та послуги й повністю перекладається на споживача. Податку з обігу належить провідне місце серед непрямих податків у США та Канаді, а в західно європейських країнах та Японії — податку на додану вартість. При вилученні податку з обігу оподатковується вся валова виручка від реалізації товарів та послуг. У ЄСРП податок з обігу сплачувався в основному з товарів масового споживання і коливався від 2 до 10%. На горілчані та тютюнові вироби він становив у ціні товару 80%. При вилученні податку на додану вартість оподатковується різниця між виручкою та сумою витрат на сировину, напівфабрикати й послуги, отримані від постачальника. По суті при цьому оподатковується новостворена вартість ($V + M$).

В Україні з 1992 р. замість податку з обігу введений податок на додану вартість, але його ставка була надто високою — 28% (з 1995 р. — 20%), що стало одним з факторів зростання цін і зниження життєвого рівня населення. Цей вид податку поширюється не лише на додану вартість реалізації товарів, робіт і послуг, але й на обіг по бартеру й на безоплатне передання продукції будь-кому (в цьому разі її оцінюють за дрібними цінами), що можна вважати суттєвим резервом щодо подальшого зниження цін [59].

Податок на додану вартість (ПДВ) в Україні сплачується на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг. При цьому використовується уніфікована ставка податку (20% або 0%) та недостатньо широкий перелік податкових пільг.

Акцизний податок (коди 14020000, 14030000). Показник надходжень акцизного податку до державного бюджету на 2019 рік визначено у сумі 133679,5 млн. грн. виходячи з обсягів виробництва, експорту та імпорту підакцизних товарів з врахуванням змін законодавства. У розрахунку надходжень акцизного податку враховано 6,1 млрд. грн. додаткових надходжень за рахунок підвищення ставок, визначених в абсолютних значеннях, шляхом їх індексації, пунктом 4 розділу XIX Податкового кодексу України.

Код 14020000 "Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)". Показник надходжень акцизного податку з вироблених в Україні товарів до державного бюджету у 2019 році визначений на основі обсягів виробництва та реалізації підакцизних товарів на 2019 рік та з врахуванням змін законодавства щодо підвищення ставок і становить 89416,9 млн. гривень.

Код 14030000 "Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)". На надходження акцизного податку з ввезених в Україну підакцизних товарів (продукції) впливають обсяги імпорту підакцизних товарів, зокрема, транспортних засобів та пального, питома вага яких в загальних надходженнях акцизного податку з ввезених товарів складає понад 90 відсотків. Показник надходжень до державного бюджету акцизного податку з ввезених в Україну товарів на 2019 рік визначений на основі обсягів імпорту підакцизних товарів та з врахуванням змін законодавства щодо підвищення ставок і становить 44262,6 млн. гривень.

Код 14040000 "Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів". Показник надходжень акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів до місцевих бюджетів у 2019 році визначений з врахуванням прогнозних показників індексу споживчих цін, темпів реалізації оподатковуваних товарів і становить 6504,0 млн. гривень.

Податок на додану вартість (коди 14060000, 14070000). Сума надходжень податку на додану вартість до державного бюджету на 2019 рік становить 434000,0 млн. грн., з них: 94600,0 млн. грн. - ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування; 339400,0 млн. грн. - ПДВ з ввезених на територію України товарів.

Код 14060000 "Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування". Розрахунок податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів на 2019 рік враховує кореляційну залежність показників кінцевих споживчих витрат та надходжень податку, вплив динаміки роздрібного товарообороту підприємств, обсягу реалізації послуг населенню, валового нагромадження основного капіталу, змін кон'юнктури валової доданої вартості за видами економічної діяльності та динаміку експорту товарів і становить 94600,0 млн. гривень.

Код 14070000 "Податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів". Розрахунок надходжень податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів на 2019 рік здійснено на основі обсягу зовнішньоекономічних операцій, динаміки імпорту товарів з урахуванням зміни обсягів пілг, позитивної динаміки у визначенні реальної митної вартості. Сума надходжень податку на додану вартість з ввезених на територію України товарів на 2019 рік до зведеного бюджету становить 339400,0 млн. гривень.

Код 15010000 "Ввізне мито". Надходження ввізного мита до державного бюджету на 2019 рік розраховані та визначені в сумі 30544,0 млн. гривень.

Розрахунок надходжень ввізного мита здійснено на основі обсягу імпорту товарів та послуг на 2019 рік та середньорічного обмінного курсу гривні до долара США. Також, у розрахунку надходжень ввізного мита на 2019 рік враховано середньозважену ставку ввізного мита за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Код 15020000 "Вивізне мито". Надходження вивізного мита на 2019 рік до державного бюджету розраховані виходячи зі структури експорту товарів, що оподатковуються вивізним митом, та визначені в сумі 751,0 млн. гривень.

Основну частку (98 %) надходжень вивізного мита до бюджету забезпечує експорт: живих тварини; насіння олійних рослин; відходів та брухту чорних металів.

У розрахунку враховано обсяг експорту товарів та послуг на 2019 рік та середньорічний обмінний курс гривні до долара США.

Акцизний податок (код 14020000) – 87 993,0 млн грн, (код 14030000) – 53 553,0 млн грн. Показники акцизного податку у 2020 р. розраховуються окремо з вироблених в Україні товарів та ввезених на територію України товарів у розрізі груп підакцизних товарів з урахуванням ставок акцизного податку, макроекономічних показників, зокрема, середньорічного обмінного курсу гривні до долара США, індексу споживчих цін, а також виходячи з обсягів реалізації підакцизних товарів з врахуванням обсягів виробництва, експорту та імпорту таких товарів, наданих галузевими міністерствами, відомствами та організаціями.

При надходженнях акцизного податку використовуються окремі показники Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України, Національного банку України.

Податок на додану вартість (код 14060000) – 93 500,0 млн грн, (код 14070000) – 356 900,0 млн грн. Показники податку на додану вартість визначено на базі фактичних надходжень податку з урахуванням макроекономічного прогнозу, зокрема, номінального ВВП, кінцевих споживчих витрат, експорту товарів та послуг, імпорту товарів та послуг, зміни обмінного курсу національної валюти. Основою інформаційного забезпечення розрахунків податку є макроекономічні показники, а також інформація Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Національного банку України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України.

Ввізне мито (код 15010000) – 32 510,0 млн грн. Показники ввізного мита розраховуються на підставі макроекономічних показників, зокрема, показників імпорту товарів та послуг, середньорічного обмінного курсу гривні до долара США та з урахуванням середньозважених ставок ввізного мита.

При надходженні ввізного мита використовується інформація Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Національного банку України, Державної казначейської служби.

Перевага непрямих податків пов'язана в першу чергу з їх роллю у формуванні доходів бюджету. Однак це не говорить про те, що вони не виконують регулюючої функції. При вмілому їх використанні, непрямі податки можуть бути ефективним засобом регулювання економіки.

По-перше, непрямим податкам характерне швидке надходження до бюджету. Відбулась реалізація – проводиться перерахування ПДВ та акцизного податку в бюджет. По-друге, так як непрямі податки охоплюють товари громадського споживання та послуги, то існує висока вирогідність їх повного або майже повного надходження, а зупинити процес споживання товарів та послуг неможливо. По-третє, споживання більш-менш рівномірне у територіальному розрізі, а тому непрямі податки знімають напругу в міжрегіональному розподіленні доходів. Якщо доходи бюджету базуються на доходах підприємств, то внаслідок нерівномірності економічного розвитку виникає проблема нерівноцінності доходної бази різних бюджетів. Без використання непрямих податків виникають труднощі в збалансуванні місцевих бюджетів. По-четверте, непрямі податки суттєво впливають на саму державу.

Використовуючи всі свої можливості та інструменти, вона повина забезпечувати певні умови для розвитку виробництва та сфери послуг, так як чим більше обсяг реалізації тим більші надходження до бюджету. Проблемою тут може бути лише правильний вибір товарів на які розповсюджуються непрямі податки. По-п'яте, непрямі податки впливають на споживача. При

вмілому їх використанні держава може регулювати процес споживання, стримуючи його в одному напрямку та стимулюючи в іншому.

Непрямі податки є стабільним джерелом доходів, зокрема, в Україні за їх рахунок формується близько 50% доходів державного бюджету, що особливо важливо в умовах мобілізації основних факторів виробництва в процесі євроінтеграції. Динаміка непрямих податків та їх частка у ВВП підтверджують їх фіскальну роль у формуванні фінансових ресурсів, необхідних для виконання функцій та завдань, покладених на державу. Непряме оподаткування в сучасних умовах повинне стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягаря, отриманню сталих доходів до Державного бюджету тощо. Зауважимо, що непряме оподаткування має ряд суттєвих недоліків, а саме: регресивність непрямих податків (частка сплаченого податку в доходах малозабезпечених верств населення може перевищувати аналогічний показник для верств населення які одержують високі доходи); коливання надходжень (надходження від непрямих податків, що знаходяться в залежності від розміру споживання, природно, повинні коливатися відносно розширення або звужування споживання, що залежить від зростання або спаду благополуччя, поживавлення або криз тощо); непрямі податки в умовах розвинених ринкових відносин обмежують розмір прибутку підприємництва, так як в умовах конкуренції не завжди можливе підвищення ціни на величину непрямих податків, особливо у випадках підвищення ставок цих податків. Необхідність розв'язання зазначених проблем визначає мету та завдання реформування податкової системи України.

Відповідно до ст. 1 Конституції України, Україна є соціальною правовою державою, податкова система якої має відповідати вимогам соціальної держави щодо рівня фінансування суспільних благ та перерозподілу ВВП через податкову систему, який забезпечуватиме формування фінансових ресурсів, достатніх для виконання конституційно закріплених функцій держави та додержання конституційних прав громадян на достатній життєвий рівень.

Реформування податкової системи, зокрема удосконаленням непрямих податків має відбуватися синхронно з упорядкуванням та оптимізацією державних видатків й вирішенням завдань: відновлення економічного зростання та його забезпечення на інноваційно-інвестиційній основі; масштабна модернізація національного виробництва, впровадження енергозбереження, зростання продуктивності праці, зміцнення конкурентних позицій вітчизняного виробника на зовнішніх товарних ринках; стимулювання регіональних "точок зростання" економіки та залучення інвестицій; запровадження європейських стандартів соціального захисту, якісного піднесення рівня життя громадян; перегляд пільг, надання яких є необґрунтованим, та вжиття заходів щодо їх скасування; впровадження програм поетапної заміни пільг, що виконують функцію соціальної підтримки вразливих верств населення, адресною допомогою.

Викладене означає існування макроекономічних та бюджетних обмежень для проведення податкової реформи, необхідність її проведення без зменшення абсолютних сум податкових надходжень. Крім того, податкова реформа має здійснюватися поетапно, бути системною, прозорою, послідовною, виваженою (науково обґрунтованою). Висновки. Становлення та розвиток податкової системи України свідчать про її переважаючу роль у формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави.

Однією з головних ланок системи оподаткування у державі є податки, які виступають одним із основних інструментів у руках держави в здійсненні економічної та соціальної політики. В основу всіх видів податків покладено загальні ознаки, які дозволяють здійснити певну класифікацію податків за взаємовідносинами платника та держави. Прямі податки встановлюються безпосередньо на дохід і майно. До непрямих податків належать податки, які не залежать безпосередньо від доходу платника.

Економічною наукою доведено, що ефективність дії непрямих податків як "вбудованих стабілізаторів" залежить від двох основних факторів: питомої ваги податків у ВВП і еластичності кожного податку і податкової системи в

цілому. В Україні частка податків у ВВП є досить високою, тому вони мають значний регулюючий потенціал. Непрямі податки можуть сприяти виникненню інфляції, і особливо ПДВ - сам по собі є інфляційним чинником, здійснюють вплив на ціни одноразово, в момент запровадження, або підвищення ставок. Головним завданням податкової політики повинна стати переорієнтація податкової системи з чисто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання. Здійснити це можливо, перш за все, шляхом встановлення помірною рівня податків по відношенню до ВВП. Основні напрями оптимізації непрямого оподаткування дозволять: зменшити тінізацію економіки; зберегти фінансові стимули для експортерів; зменшити соціальне навантаження та встановити оптимальне співвідношення між непрямими податками.

Практика свідчить, що база прямих податків є більш чутливою до змін в економічному розвитку, ніж база непрямих податків. Однак непряме оподаткування відіграє важливу роль в Україні, перш, за все, формуючи найбільшу частку доходів Державного бюджету України. З точки зору рішення фіскальних завдань непрямі податки завжди ефективніші ніж прямі. Це пов'язано з цілим рядом причин. Одна з головних причин полягає в різних базах оподаткування: прибутку чи доходу – при прямому оподаткуванні, обсягу та структури споживання – при непрямому. Відомо, що економічний розвиток всіх без винятку країн має циклічний характер з тим чи іншим періодом коливань, економічне зростання чергується з спадами в економічному розвитку. Саме в період кризового падіння економіки, коли зменшуються макроекономічні показники розвитку, відбувається зменшення бази оподаткування, що призводить при незмінних ставках до зменшення доходів бюджету.

Отже, для України важливим завданням є вдосконалення непрямих податків у податковій системі, так як вони являються тільки суттєвим джерелом доходів бюджету, але й важливим інструментом державного регулювання.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення

Незважаючи на те, що проблема податкового регулювання активно обговорюється вітчизняною науковою спільнотою практично впродовж усіх років незалежності, окремі її аспекти до кінця не з'ясовані. Для забезпечення розвитку економіки України необхідно створити податкову систему, яка поряд із забезпеченням державних доходів буде спроможною ефективно здійснювати регулюючу функцію. Запровадження спеціальних інструментів податкового регулювання, покликаних стимулювати підприємницьку діяльність, доцільне лише у контексті загального реформування податкової системи країни.

Недосконалість податкової політики в Україні, яка сьогодні визнається і теоретиками, і практиками, активізувала задіяння потенціалу багатьох теорій для якнайшвидшого вирішення суперечностей. Дещо віддаленим від забезпечення ефективності цих процесів, на нашу думку, залишається використання надбань інституційної економічної теорії та її сучасних напрямів.

Існуюча обмеженість використання інституціонального підходу при розв'язанні проблем податкового регулювання має свої пояснення, основні з яких, на нашу думку, такі:

- по-перше, це наслідок прискореної побудови податкової системи на початковому етапі ринкових перетворень переважно на основі політичної волі, а не на фундаментальних надбаннях теорії та економічних розрахунках. Така побудова, хоча й ґрунтувалася на найбільш ефективних світових зразках, однак, як відомо, призвела до багатьох суперечливих результатів. Що ж стосується розбудови інституційних структур, то це надзвичайно складний та повільний процес;

- по-друге, не виправдалися сподівання, що в міру зміцнення й

розширення ринкових відносин суспільно-економічна субстанція податку та оподаткування в цілому набудуть рис досконалості згідно з притаманною ринку спонтанною самоорганізацією;

- по-третє, переважання (яке домінує й сьогодні) правового, а в деяких випадках навіть процесуального бачення шляхів подолання кризового стану над поступовою й наукововиваженою розбудовою інституту податкової політики. Хоча сьогодні правова база залишається вкрай недосконалою, проте обмеження проблеми прийняттям нових або внесенням змін до чинних законів не сприяє її вирішенню. Критично важливою є розбудова такої інституційної структури, яка здатна об'єднати соціально-філософські, економічні та правові аспекти податкового регулювання.

Основною проблемою існуючої податкової системи є нормативно-правова база оподаткування. Податкове законодавство є нестабільним, складним і неоднорідним, а окремі законодавчі норми – неузгоджені між собою. Чимало норм мають неоднозначне тлумачення, що негативно позначається на діяльності підприємницьких структур, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

Принциповим недоліком податкового законодавства є наявність економічно необґрунтованих розбіжностей щодо визнання та оцінки доходів і витрат для визначення податку на прибуток і податку на додану вартість нормативно-правовою базою бухгалтерського обліку щодо розрахунку фінансового результату, що унеможливорює складення декларації про прибуток підприємств за даними бухгалтерського обліку.

Питання оподаткування регулюються не тільки законами, а і декретами Кабінету Міністрів України, указами Президента України. Через наявність у законодавчих актах норм непрямої дії значна кількість питань у сфері оподаткування регулюється підзаконними актами. Такий стан правової бази може бути виправданий на початковому етапі формування податкової системи, однак неприйнятний на сучасному етапі розвитку економіки.

Існуючі серйозні недоліки податкової системи призвели до таких проблем системного характеру, як [4]:

1) податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими

фондами, що зумовлено:

- відсутністю ефективних механізмів, які забезпечують відповідальність суб'єктів господарювання за невиконання своїх фінансових зобов'язань;

- недосконалістю системи списання та реструктуризації податкової заборгованості підприємств перед бюджетом;

- проведенням взаємозаліків, які роблять не вигідною своєчасну повну сплату податків;

- проблемами окремих галузей (наприклад, паливно-енергетичного комплексу), які є найбільшими боржниками бюджету;

2) бюджетна заборгованість із відшкодування податку на додану вартість.

Основними причинами, які ускладнюють виконання державою зобов'язань перед платниками податку на додану вартість є:

- пред'явлення необґрунтованих вимог на відшкодування податку на додану вартість і зниження сум податкових зобов'язань;

- виконання прогнозних показників надходжень із податку на додану вартість до державного бюджету за рахунок неповернення платникам переплачених сум податку;

- недоліки законодавчих норм, якими регулюється процедура відшкодування;

3) ухилення від оподаткування та сплати податків. Ця проблема є однією з найгостріших в Україні. Як вже зазначалося, на масштаби ухилення від сплати податків впливає високий рівень податкових ставок, нерівномірний розподіл податкового навантаження; порушення принципу рівності платників перед законом; складність і недосконалість законодавства, яким регулюється підприємницька діяльність; неефективність державної бюджетної політики;

4) нерівномірне податкове навантаження, внаслідок чого найбільше навантаження покладене на законслухняних платників, позбавлених податкових пільг.

Отже, недоліки існуючої податкової системи вимагають негайного її реформування. Проте варто мати на увазі, що реалізація податкової реформи повинна бути цілеспрямованою, системною, відкритою, виваженою (обгрунтованою макроекономічним аналізом та актуарними розрахунками) і, найголовніше, поступовою у часі, що сприятиме створенню стабільних умов для підприємницької діяльності.

Метою реформування податкової системи України є створення більш ефективної та раціональної податкової системи, яка забезпечить сприятливі умови для ведення бізнесу, реалізації інвестиційно-інноваційної політики, зростання споживчого попиту на внутрішньому ринку за одночасного динамічного збільшення обсягу сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів та оптимальний рівень перерозподілу ВВП через податкову систему.

З цією метою була розроблена Концепція реформування податкової системи України, в якій визначено стратегічні цілі податкової реформи [19]:

- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;
- легалізація тіньового сектора;
- активізація інвестиційних процесів в економіці;
- простота і зрозумілість податкових норм для суб'єктів господарювання;
- скорочення витрат платників на нарахування та сплату податків і держави – на їх адміністрування;
- адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС;
- забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;
- запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі;

- автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій.

Отже, реалізація пріоритетних напрямів реформування податкової системи передбачає:

- удосконалення структури системи оподаткування шляхом скасування неефективних (затратних) податків і зборів та ослаблення фіскального тиску шляхом зниження нарахувань на фонд оплати праці, а також ставок податків на прибуток підприємств і додану вартість;

- забезпечення подальшого поступового зменшення частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет на рівні близько 30%;

- вдосконалити спрощену систему оподаткування суб'єктів малого підприємництва та узгодити її з вимогами сучасності. Поступова відмова від паралельного функціонування стандартної та спрощених систем оподаткування за єдиним податком, фіксованим сільськогосподарським податком, особливої системи оподаткування страхової діяльності дасть змогу не допустити їх використання з метою спотворення нормального конкурентного середовища та схем оптимізації податкових зобов'язань підприємств, які працюють на загальній системі оподаткування;

- удосконалення системи адміністрування шляхом удосконалення процедури реєстрації платників ПДВ, у т.ч. правил добровільної реєстрації; розробки нової системи моніторингу сплати ПДВ як передумови для удосконалення контролю за сплатою податку та податкового законодавства щодо ПДВ. Слід зазначити, що стабільність нормативної бази щодо утримання даного виду податків дозволить підвищити ефективність його застосування. Загальноприйнята в міжнародній і, зокрема в європейській практиці, диференціація ставок ПДВ за критерієм корисності товару призводить до економічного ефекту, який є абсолютно тотожним ефекту від Різноманіття цілей державної податкової політики і шляхів їх досягнення є передумовою різноманіття податкових пільг, що мають різний характер і різні форми прояву.

Застосування заходів податкового регулювання обмежено тим, що вони, в умовах широкого їх використання, можуть спотворювати дію ринкових механізмів, викривляти умови конкуренції, створювати штучні переваги для окремих платників. Саме тому вони мають бути нейтральними по відношенню до мотивів суб'єктів господарювання. Таким чином, податкове регулювання суперечить таким принципам оподаткування, як рівність та нейтральність оподаткування (хоча "...на практиці забезпечити повну податкову нейтральність в принципі неможливо").

Дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються невирішеними питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, а недоліки податкової системи призвели до проблем системного характеру. Отже, податкову систему України слід реформувати таким чином, щоб вона стала дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності держави та сприяла розвитку економіки України. Основним завданням реформування податкової системи України є зниження податкового навантаження на економіку. При цьому різке зниження податкових ставок і загального рівня оподаткування (податкового коефіцієнту) може не призвести до очікуваного зростання інвестицій і темпів економічного зростання. Звичайно, зниження податкових ставок сприятиме зростанню інвестиційних можливостей українських підприємств. Крім того, якщо зниження податкових ставок супроводжуватиметься зростанням бюджетного дефіциту та інфляції, це негативно позначиться на інвестиційній активності суб'єктів господарювання.

Більш перспективною є стратегія поетапного зниження податкового навантаження за рахунок скасування неефективних (затратних) податків і зборів, підвищення фіскальної ефективності податків на основі розширення бази оподаткування, надання пільг суб'єктам підприємництва, які розробляють і впроваджують інновації та випускають інноваційну продукцію, покращення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої

бюджетної політики на середньострокову перспективу та спрямування податкових надходжень у сфери, від яких залежить довгострокове економічне зростання.

3.2. Пріоритетні напрями удосконалення механізму податкового регулювання

Сучасний механізм податкового регулювання є сукупністю організаційно-правових норм, принципів, методів і форм, суб'єктів і об'єктів державного регулювання податкових відносин через систему різноманітних інструментів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

До системних механізмів податкового регулювання, які вбудовані у вітчизняну систему оподаткування, відноситься структура системи оподаткування: співвідношення загальнодержавних та місцевих податків і зборів, прямих та непрямих податків, на майно і капітал, з юридичних та фізичних осіб тощо.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

До комплексних механізмів податкового регулювання відносяться спеціальні режими оподаткування (діяльність у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства; діяльність щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату) та оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції.

Згідно діючого податкового законодавства в Україні через механізм спеціальних режимів оподаткування регулюється діяльність у сфері сільського та лісового господарства, рибальства, а також діяльності щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату. Такий механізм податкового регулювання включає систему заходів, що визначають особливий

порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів, які відповідають певним критеріям, шляхом надання таким платникам податків і зборів особливого порядку визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів.

Механізм податкового регулювання складається із значної кількості елементів, якими є окремі податкові інструменти. Значний вплив на ефективність податкового регулювання має правове середовище. З вузької точки зору, механізм податкового регулювання можливо представити як сукупність визначеної Податковим кодексом України кількості інструментів.

Інструменти податкового регулювання можливо класифікувати з точки зору економічного або адміністративного підходу. До найважливіших економічних та адміністративних інструментів належать: загальний рівень оподаткування, який впливає на економічні процеси; структура системи податків і зборів – це визначення загальнодержавних та місцевих податків і зборів; співвідношення прямих і непрямих податків, яке визначає розподіл податкового навантаження на виробника і споживача; ставка податку. Вона є одним із найбільш вагомих інструментів податкового регулювання. Регулюючий ефект досягається через встановлення базових, граничних, абсолютних та відносних ставок податків; податкові пільги; визначення складу платників податків і зборів; порядок нарахування, утримання та сплати податків і зборів; об'єкти оподаткування; порядок визначення бази оподаткування; строки сплати податків і зборів; порядок обчислення суми податку чи збору. Для прикладу, при розрахунку податку на доходи фізичних осіб, враховуються розміри державних соціальних стандартів (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум для працездатної особи); податковий контроль; відповідальність; податкові знижки; права, обов'язки і відповідальність посадових осіб контролюючих органів; обов'язки і права платників податків, які через встановлення зобов'язань і прав впливають на їхню поведінку.

Важливо при формуванні стратегії розвитку державних фінансів України враховувати сучасні міжнародні тенденції податкового регулювання.

У процесі реформ міжнародних податкових систем значна увага приділяється розробці механізмів протидії розмиванню оподаткованої бази і виведення прибутків із під оподаткування. Актуальність даної політики зумовлена значними податковими втратами за наявності такої проблеми. Щорічні втрати держав від недоотриманих податків від таких дій оцінюються приблизно у сумі 100-240 млрд. дол. США. Відтак зусилля урядів іноземних країн будуть спрямовані на: боротьбу з шахрайством і ухиленням від сплати податків; покращення прозорості і визначеності для підприємців і держав в сфері оподаткування; посилення їх співпраці в налагодженні звітності з метою чіткого бачення глобальної картини діяльності транснаціональних корпорацій; припинення недобросовісних податкових практик, зокрема, в сфері інтелектуальної власності через автоматичний обмін податковими правилами; удосконалення правил трансферного ціноутворення, щоб запобігти використанню платниками податків об'єктів для укриття прибутків у низько- чи безоподатковуваних юрисдикціях.

Світові тенденції у сфері непрямого оподаткування характеризуються наступними процесами: запровадження нових податків на використання природних ресурсів; створення глобального правового середовища для аналізу міжнародних операцій з постачання послуг та нематеріальних активів; певне розширення баз оподаткування непрямыми податками; активне державне сприяння інтенсивному розвитку митної сфери.

Важливим досягненням у напрямку досягнення більшої прозорості у оподаткуванні є врегулювання країнами Європейського Союзу питання обміну з 2019 р. інформацією про податкове регулювання. На даний час країни – члени Європейського Союзу майже не діляться інформацією про податкове регулювання одна з одною, а це не сприяє здоровій податковій конкуренції. Для прикладу, «особливі» умови оподаткування пропонувала Ірландія для американської корпорації Apple, Люксембург – для італійської компанії Fiat, Нідерланди – для американської компанії Starbucks.

Багато країн Європейського Союзу за такої ситуації не знають про транскордонне податкове регулювання в інших країнах ЄС, яке може впливати на їх власну податкову базу, а транснаціональні компанії можуть використовувати відсутність прозорості в даній сфері для того, щоб штучно зменшувати свої податкові внески.

У найближчому майбутньому напрямами податкового регулювання буде: побудова ефективних механізмів оподаткування операцій в цифровій економіці; удосконалення правил для контрольованих іноземних компаній; подальше вдосконалення обмежень в розмиванні податкової бази; розширення обов'язкових та чітких правил розкриття інформації про платників податків і об'єкти оподаткування; підвищення ефективності механізмів вирішення податкових спорів; покращання механізмів зміни двосторонніх податкових договорів.

Умови сучасного суспільного розвитку диктують надскладні вимоги до проведення податкового регулювання – це є складний, не лише соціально-економічних компроміс, але і політичний. В умовах економічної кризи за відсутності інших дієвих методів стимулювання економіки, таким методом може бути відчутне зниження податків. Проте в Україні відсутні достатні ресурси для фіскальної лібералізації, адже країна потребує додаткового зовнішнього фінансування, а тому побудова або зміна сучасного механізму податкового регулювання знаходиться під впливом зовнішніх міжнародних інституцій, зокрема Міжнародного валютного фонду.

Запроваджено особисту фінансову відповідальність працівників Державної фіскальної служби України за втрати, понесені платниками податків через незаконні дії або бездіяльність таких працівників.

В сучасних умовах вітчизняний механізм податкового регулювання втрачає свою дієвість по наступних причинах: недовіра платників податків до державної фінансової політики, викликана занадто частими змінами у податковому законодавстві; невігідність переходу із «тіньового сектору» в офіційний з вищими ставками оподаткування від ставок, які пропонує «тіньовий ринок» при переводі не облікованої готівки в офіційну економіку.

Саме тому сучасне податкове регулювання слід проводити із врахуванням вищезазначеного та втрати у 2019 р. деяких компенсаторів, а саме: зменшення відрахувань у 2019 р. Національним банком України до Державного бюджету України; збільшення витрат на субсидії населенню; у 2019 р. зникне позитивний вплив інфляційного і девальваційного лагу між бюджетними доходами і витратами, так як рівень девальвації та інфляції у цьому році буде значно нижчим, ніж у 2018 р.; зменшення міжнародної фінансової допомоги від іноземних країн та міжнародних фінансових інститутів.

Таким чином, передумов для значного зниження податків, принаймні у найближчій перспективі, не має. Це можуть бути лише серйозні зміни механізмів оподаткування певних галузей, які оподатковуються занадто високими ставками, або ж значне зменшення одного податку за рахунок деякого підвищення ставок по одному чи декількох інших податках.

Ефективні результати в податковому регулюванні будуть досягнуті тільки у разі комплексного вирішення нагальних проблем у вітчизняній податковій політиці у напрямках: ліквідації корупції в Державній фіскальній службі України та інших державних інститутах; проведення дієвих та змістовних податкових реформ; мінімізації змін в реалізації податкової політики; врегулювання питання своєчасного відшкодування ПДВ; логічного завершення розпочатих реформ, змін, ініціатив; мінімізації негативного впливу на обігові кошти бізнесу; забезпечення зрозумілості норм податкового законодавства; удосконалення кадрової політики.

Механізм податкового регулювання в динаміці є певним процесом, який, з урахуванням сучасних викликів соціально-економічного розвитку країни, можливо представити у вигляді певних послідовних етапів (Додаток Г).

Дорожню карту змін механізмів оподаткування необхідно будувати виходячи із ранжування найголовніших проблем оподаткування, визначених за результатами проведення комунікаційної платформи Цільової команди «Податкова реформа» Національної ради реформ (Додаток Д).

Виходячи із реального стану справ ми можемо запропонувати пріоритетні кроки у реалізації механізмів податкового регулювання: забезпечення якомога більшої стабільності основних механізмів податкового регулювання; перебудова механізму оподаткування фонду заробітної плати у напрямку часткового перенесення податкового навантаження із роботодавця на найманого працівника; виведення із бізнесу тіні; посилення податкового контролю за контрабандою; зменшення податкового навантаження із одночасним пошуком бюджетних компенсаторів; забезпечення своєчасного, прозорого відшкодування ПДВ та погашення наявної бюджетної заборгованості з ПДВ; проведення акцизної політики відповідно до європейських правил; часткове скасування додаткового імпортного збору на товари за виключенням предметів розкоші.

У короткостроковій перспективі необхідним є вирішення наступних проблем в механізмах податкового регулювання: відсутність права на зменшення податку на доходи фізичних осіб, сплаченого за кордоном, за умови відсутності угоди про уникнення подвійного оподаткування; вузьке коло членів сім'ї першого ступеня споріднення для цілей оподаткування спадщини та подарунків; дискримінація у механізмі оподаткування доходів резидентів і нерезидентів; визначення суми податків в залежності не від технічних характеристик, а від їх ринкової вартості; запровадження індексації ставок податків і зборів виражених у національній валюті за умови значної інфляції; гармонізація акцизного оподаткування до європейського рівня в частині ставок оподаткування; уточнення термінології, усунення двозначностей у трактуванні податкового законодавства; спрощення та покращення формулювання статей Податкового кодексу України; особливий механізм відшкодування ПДВ для інвесторів при інвестуванні ресурсів у спорудження виробничих об'єктів; спрощення вимог до документування для послуг з низькою доданою вартістю.

Отже, побудова та застосування механізмів податкового регулювання має носити комплексний характер в рамках стратегії розвитку державних фінансів України та в поєднанні із інституційними ринковими реформами – це створення стимулюючої податкової системи та конкурентної ринкової системи.

У нинішніх реаліях механізм податкового регулювання має будуватися та зазнавати змін в комплексі із структурними реформами, корелюватися із політикою бюджетних видатків, державною борговою політикою, націлюватися на збалансування бюджету вже у короткостроковій перспективі.

Необхідним є забезпечення тісної взаємодії заходів податкового регулювання із удосконаленням макроекономічного і фінансового регулювання: забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової відкритості країни, ефективного макроекономічного регулювання, відкритості державного управління.

Наступним кроком дослідження має стати обґрунтування вітчизняного механізму, його змін і перебудови в контексті загальнодержавної стратегії євроінтеграції. Вже сьогодні ми маємо враховувати останні тенденції у реалізації податкової політики європейських країн та ключових партнерів європейського співтовариства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних питань податкового регулювання в умовах трансформації економіки зроблені наступні висновки:

Податкове регулювання є динамічною системою, що постійно розвивається і адаптується до інституційних перетворень моделі державного управління, суспільних потреб і інтересів, макроекономічних тенденцій та міжнародних зобов'язань. Податкове регулювання з метою забезпечення гармонізації інтересів учасників податкових відносин на різних етапах бюджетної системи має ґрунтуватися на принципах пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності та наукової обґрунтованості. Необхідним є забезпечення тісної взаємодії заходів податкового регулювання із удосконаленням макроекономічного і фінансового регулювання: забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової відкритості країни, ефективного макроекономічного регулювання, відкритості державного управління. Вже сьогодні маємо враховувати останні тенденції у реалізації податкової політики європейських країн та ключових партнерів європейського співтовариства.

Висока ефективність податкової системи США базується на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі в частині вільного доступу податкових органів до інформаційних баз даних інших органів, які мають дані про доходи, витрати, фінансові зобов'язання та фінансовий стан платників податків; корисним для вивчення є досвід організації взаємодії податкових органів США федерального та регіонального рівнів, зокрема щодо організації податкового консультування платників, а також підготовки спеціалістів для державного і приватного секторів із питань оподаткування; на основі досвіду Сполучених Штатів, платникам можна дозволити самостійно користуватися податковими пільгами, але в такому разі на платника слід покласти обов'язок доведення правомірності застосування пільги (презумпція вини); податкові декларації у США приймаються податковим органом у будь-якому випадку, навіть якщо декларація заповнена неправильно; у Сполучених Штатах використовуються

комп'ютерні методи первинної обробки даних та виявлення ризику можливого вчинення правопорушень у сфері оподаткування, що є підставою для призначення податкової перевірки; активно застосовується метод непрямого контролю, що передбачає вивчення витрат (витрат) платника з наступним співставленням обсягів витрат із доходами; у Канаді платники податків мають право вести весь облік господарських операцій і здійснювати формування податкової звітності в електронній формі, що на практиці дозволяє мінімізувати витрати платника на оформлення документів, а податковим органам – підвищити можливості інформаційно-аналітичного забезпечення процесів реального оподаткування; у Канаді взаємини великих корпорацій та податкових органів регулюються не лише законодавчими актами, а й спеціальними угодами, у яких визначені особливості здійснення податкового контролю; у США і Канаді реалізовано так званий американський підхід до побудови системи відповідальності за вчинені податкові правопорушення, в тому числі податкові злочини, який відзначається жорсткістю санкцій та криміналізацією значної кількості податкових девіацій; покаранням за податковий злочин може бути як тривалий строк позбавлення волі, так і значна сума штрафу з конфіскацією майна платника.

Система прямих податків регулює доходи юридичних і фізичних осіб, на відміну від непрямих, які впливають на ціни. Але в кінцевому підсумку і прямі, і не прямі податки скорочують споживання, впливаючи тим самим на баланс попиту й пропозиції.

Основні чинники, які вплинули на надходження податку та збору на доходи фізичних осіб: застосування єдиної ставки (18 %) оподаткування доходів фізичних осіб (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою 5 %; доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток, оподатковуються за ставкою 9 %); підвищення мінімальної заробітної плати та прожиткового

мінімуму; зниження податкового навантаження на громадян, за рахунок надання податкової соціальної пільги на рівні 50 % прожиткового мінімуму для працездатних осіб для будь-якого платника податку за умови, що дохід не перевищує 1,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначено у сумі 2,1 млрд. гривень;

Сума податку на прибуток підприємств до зведеного бюджету на 2019 рік становила 102300,0 млн. грн., з них 92600,0 млн. грн. - до загального фонду державного бюджету, 9700,0 млн. грн. - до загального фонду місцевих бюджетів.

Основою інформаційного забезпечення для розрахунку прогнозу податку на прибуток підприємств є: очікувані та прогнозні макроекономічні показники, а саме прибутку прибуткових підприємств; фактичні показники податкової звітності (дані зведеної декларації з податку на прибуток за звітні періоди).

Непрямі податки є стабільним джерелом доходів, зокрема, в Україні за їх рахунок формується близько 50% доходів державного бюджету, що особливо важливо в умовах мобілізації основних факторів виробництва в процесі євроінтеграції. Динаміка непрямих податків та їх частка у ВВП підтверджують їх фіскальну роль у формуванні фінансових ресурсів, необхідних для виконання функцій та завдань, покладених на державу.

Економічною наукою доведено, що ефективність дії непрямих податків як "вбудованих стабілізаторів" залежить від двох основних факторів: питомої ваги податків у ВВП і еластичності кожного податку і податкової системи в цілому. В Україні частка податків у ВВП є досить високою, тому вони мають значний регулюючий потенціал. Непрямі податки можуть сприяти виникненню інфляції, і особливо ПДВ - сам по собі є інфляційним чинником, здійснюють вплив на ціни одноразово, в момент запровадження, або підвищення ставок. Головним завданням податкової політики повинна стати переорієнтація податкової системи з чисто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання. Здійснити це можливо, перш за все, шляхом встановлення помірною рівня податків по відношенню до ВВП. Основні напрями оптимізації непрямих

оподаткування дозволять: зменшити тінізацію економіки; зберегти фінансові стимули для експортерів; зменшити соціальне навантаження та встановити оптимальне співвідношення між непрямими податками.

Показник надходжень акцизного податку до державного бюджету на 2019 рік визначено у сумі 133679,5 млн. грн. виходячи з обсягів виробництва, експорту та імпорту підакцизних товарів з врахуванням змін законодавства.

Сума надходжень податку на додану вартість до державного бюджету на 2019 рік становить 434000,0 млн. грн., з них: 94600,0 млн. грн. - ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування; 339400,0 млн. грн. - ПДВ з ввезених на територію України товарів.

Надходження ввізного мита до державного бюджету на 2019 рік розраховані та визначені в сумі 30544,0 млн. гривень.

Сучасний механізм податкового регулювання є сукупністю організаційно-правових норм, принципів, методів і форм, суб'єктів і об'єктів державного регулювання податкових відносин через систему різноманітних інструментів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Побудова та застосування механізмів податкового регулювання має носити комплексний характер в рамках стратегії розвитку державних фінансів України та в поєднанні із інституційними ринковими реформами – це створення стимулюючої податкової системи та конкурентної ринкової системи. У нинішніх реаліях механізм податкового регулювання має будуватися та зазнавати змін в комплексі із структурними реформами, корелюватися із політикою бюджетних видатків, державною борговою політикою, націлюватися на збалансування бюджету вже у короткостроковій перспективі.

Необхідним є забезпечення тісної взаємодії заходів податкового регулювання із удосконаленням макроекономічного і фінансового регулювання: забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової відкритості країни, ефективного макроекономічного регулювання, відкритості державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біда С. О. Новації Податкового кодексу України щодо податку на доходи фізичних осіб. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 4. С. 198-201.
2. Боголіб Т.М., Малишко В.В. Бюджетна система України. К. : Пан Тот, 2013. 570 с.
3. Бюджетна система / І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О. Ставерська. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. 284 с.
4. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 8 липня 2010 року № 2456–VI // Урядовий кур'єр. 2010. № 151.
5. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
6. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : монографія / І. Лук'яненко, М. Сидорович. Київ : НаУКМА, 2014. 227 с.
7. Василик О.Д. Податкова система України. К: Поліграфкнига, 2004. 478с.
8. Власюк Н.І., Мединська Т.В. Податкова система / Н.І. Власюк. Львів: «Магнолія-2006», 2009. 230 с.
9. Глухова В. І., Іванова І.П. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України в сучасних умовах. Інтернаука. 2017. № 5. С. 111-114.
10. Городецька Т. Е., Поровай А.С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. Молодий вчений. 2017. № 2. С. 243-247.
11. Демиденко Л.М. Податкова система / Л.М. Демиденко, Ю.Л. Субботович. К.: ЦУЛ, 2007. 180 с.
12. Демиденко В.І. Перспективи розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні. Економіка та держава. 2018. №10. С. 96–100.
13. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін. ; за заг. ред. А.А.Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.

14. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування : монографія / С. В. Юшко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 190 с.
15. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія / І.В. Запатріна ; Ін-т соц.-екон. стратегій. К., 2007. 528 с.
16. Іванов Ю.Б. Функції податків та податкове регулювання. Формування ринкової економіки України. 2009. Вип. 19. С. 36-43.
17. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.
18. Конституція України : станом на 23 жовт. 2017 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2017. 63 с.
19. Концепція реформування податкової системи України // Верховна Рада України : URL: <http://www.rada.gov.ua>
20. Крисоватий А., Кошук Т. Податкова політика у реформуванні соціально-економічної системи України. Економіка України. 2010. №9. С.41-50.
21. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання: Монографія / Н.М. Крючкова. Одеса: Астропринт, 2011. 190 с.
22. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.
23. Канева Т. В, Рубан М. О. Податкове регулювання в контексті удосконалення міжбюджетних відносин. Бізнес Інформ. 2017. № 8. С. 225–230.
24. Лисяк Л.В., Ватченко О.Б., Ватченко Б.С. Оцінка майнового потенціалу регіону – інструмент формування доходів місцевих бюджетів України: теорія і практика : монографія. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 168 с.
25. Лисяк Л., Сук М. Податкова політика розвинених країн та можливості її адаптації в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 15. С. 217-221.

26. Ломачинська І. А. Бюджетно-податкове регулювання соціальних аспектів економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 4. С. 188-191.
27. Лук'яненко І.Г. Актуальні проблеми прогнозування розвитку соціально-економічних систем: Монографія / За ред. О.І. Черняка, П.В.Захарченка. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні 2019. С. 100–113.
28. Макарчук І. М. Аналіз податкових надходжень до бюджету України. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 28(1). С. 197-202.
29. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 373 с.
30. Макогон В. Д., Адаменко І.П. Фінансово-бюджетна політика як складова соціально-економічних перетворень Науковий вісник Полісся. 2018. № 2 (14). Ч. 1. С. 129–135.
31. Мартиненко В. Л. Податкова політика України та її вдосконалення з метою активізації інвестиційної діяльності. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 2. С. 47
32. Нагорняк Г., Вовк Ю. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення. Галицький економічний вісник. 2010. №2(27). С. 140–152.
33. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства. Бізнес Інформ. 2017. № 9. С. 240-250.
34. Нікітішин А.О. Сучасна сутність і архітектоніка податкового регулювання розвитку суспільства. Актуальні проблеми економіки. 2012. №1(127). С. 234–242.
35. Нікітішин А.О. Формування та розвиток інституційної архітектоніки податкового регулювання. Бізнес Інформ. 2018. № 2. С.259–265.
36. Нікітішин А. О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. Ефективна економіка. 2016. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_2_26.

37. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
38. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/>
39. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
40. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України URL: www.sta.gov.ua
41. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
42. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник КНТЕУ. 2015. № 2 (100). С. 64–73.
43. Пасічний М.Д. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку. Одеський національний економічний університет. 2017. Т (23). С. 214–221.
44. Пасічний М.Д. Фінансова політика держави: монографія/ М.Д.Пасічний. Київ: Київ.нац.торг-еконо.ун-т, 2019. 440 с.
45. Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика у країнах ЄС із трансформаційною економікою. Економіка розвитку. 2017. № 2. С. 30–39.
46. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС : монографія / за ред. А. М. Соколовської ; ДННУ “Акад. фін. управління”. К., 2017. 448 с.
47. Податкова політика держави: теорія формування та практика реалізації : монографія / [Тарангул Л. Л. та ін.]. Ірпінь : ВЦ НУ ДПС України, 2013. 405 с.
48. Податкова політика України / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. К.: Знання України, 2011. 505 с.
49. Податкова політика: стратегія соціального розвитку : монографія / [Калінеску Т. В. та ін. ; за наук. ред. Т. В. Калінеску] ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ : Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2013. 255 с.

50. Податкова система / за заг. ред. В. Л. Андрущенко. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.
51. Податкова система / за ред. І.О.Лютого. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
52. Податкова система України / В. М. Федосов, В. М. Опарін та ін. К. : Либідь, 2010. 320 с.
53. Податковий кодекс України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
54. Податкові системи зарубіжних держав / за заг. ред. Мельника П.В. К.: Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.
55. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : монографія / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 234 с.
56. Поколюдна О.В. Податкове регулювання в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 38. С. 278-281.
57. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України за станом на 21.12.2016 № 1801-VIII. Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII: URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
58. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України за станом на 07.12.2017 № 2246-VIII. Верховна Рада України від 07.12.2017 № 2246-VIII: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
59. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України за станом на 23.11.2018 2629-VIII. Верховна Рада України від 23.11.2018 № 2629-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>
60. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України за станом на 14.11.2019 294-IX. Верховна Рада України від 14.11.2019 294-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/294-IX>
61. Про Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік : Постанова Верховної Ради України від 24 червня 2016 року № 478-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

62. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 411-р URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
63. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 315-р URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315-2018-%D1%80/>
64. Податки і збори: сучасні тенденції та перспективи / Вдовиченко А. М., Козоріз Л. О., Паскалова А. Г., Пірнікоза П. В., Серебрянський Д. М., Сибірянська Ю. В., Стадник М. В.; [за заг. ред. В. М. Мазярчука]. Київ: «ФОП Лопатіна О.О.», 2019. 392 с.
65. Рожко О.Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія / Рожко О.Д. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 360 с.
66. Свищук А. С. Податкове регулювання у країнах з розвинутою економікою. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 3. С. 261-271.
67. Сідельникова Л.П. Податкова система: навчальний посібник / Л.П. Сідельникова, Н.М. Костіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2013. 604 с.
68. Сідельникова Л.П. Управління податковим боргом: навчальний посібник / Л.П. Сідельникова, О.В. Волкова. Херсон: ХНТУ, 2016. 254 с.
69. Соколовська, А.М. Основи теорії податків / А. М. Соколовська. К.: Кондор, 2010. 326 с.
70. Соскін О. І. Трансформація податкової системи в контексті формування сучасної економічної моделі України. Економічний часопис-XXI. 2010. № 3-4. С. 7-14.
71. Сучасна бюджетна система : правила та процедури / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». К., 2017. 184 с.
72. Трофімова Л.В. Податкова політика і податкова система. Форум права. 2010. №1. С. 364-370.
73. Фінанси / за ред. І.О.Лютого. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 728 с.

74. Фінансовий аналіз / За заг. ред. Школьник І.О. К. :«Центр учбової літератури», 2016. 368 с.
75. Чугунов І.Я., Брижан К.В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки. Економічний вісник університету. 2017. Вип.32/1. С. 241–251.
76. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. К.: НДФІ, 2005. 259 с.
77. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. Економічний часопис-XXI. 2016.№ 3-4(2). С. 66 – 69.
78. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.
79. Чумак О. В., Стрибуль О.В. Податкове регулювання в системі фінансової політики держави: сутність та інструменти. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 401-409.
80. Budget policy of social development.Chugunov I., KanevaT., Makogon V., Pasichnyi M., Nikitishin A., Adamenko I., Krykun T., Kozarezenko L., Sobchuk S. General editorship Chugunov I. Scientific Route.Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.
81. Markuts Y., Adamenko I. Fiscal policy in the countries with transformational economic systems. Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine: Collective monograph. Edited by: Khudolei V., Ponomarenko T. Oktan print s.r.o. Prague, 2019. Section 3. P. 239–253.
82. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5 No. 3. pp. 213-217.
83. Chugunov I., Makohon V., Krykun T. Fiscal policy and institutional budget architecttonic. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5 No. 5. P. 197-203.
84. Chugunov I. and Pasichnyi M. (2018). Fiscal stimuli and consolidation in emerging market economies. Investment Management and Financial Innovations, 15(4), 113-122.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис.А. 1. Зв'язок податкових інструментів і механізмів в системі податкового регулювання

Додаток Б

Рис. Б.1.. Механізми податкового регулювання в Україні

Додаток В

Рис. В.1. Сучасні тенденції у зміні механізмів податкового регулювання у 189 країнах світу

Додаток Г

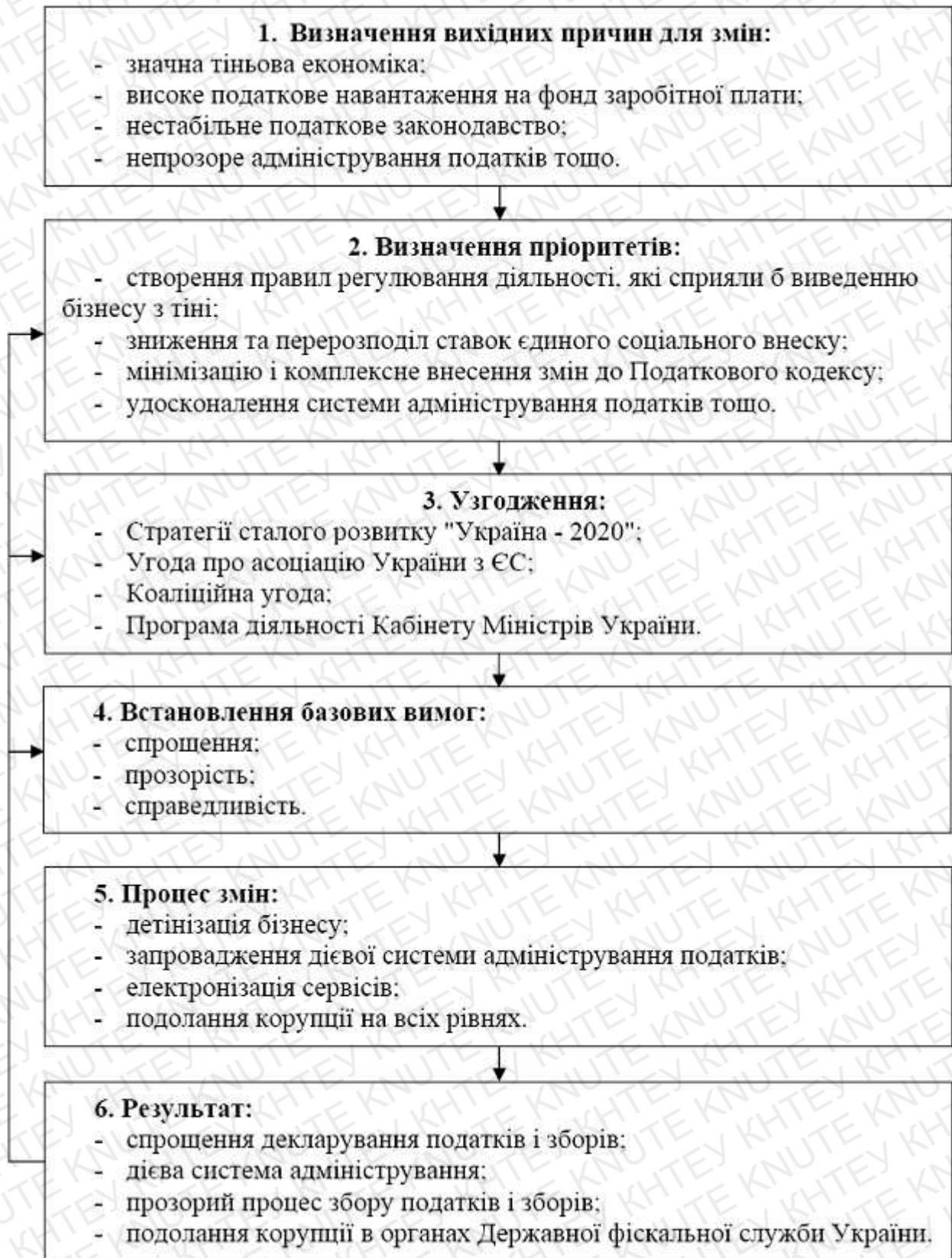

Рис. Г.1. Структурна схема змін сучасного механізму податкового регулювання

Додаток Д

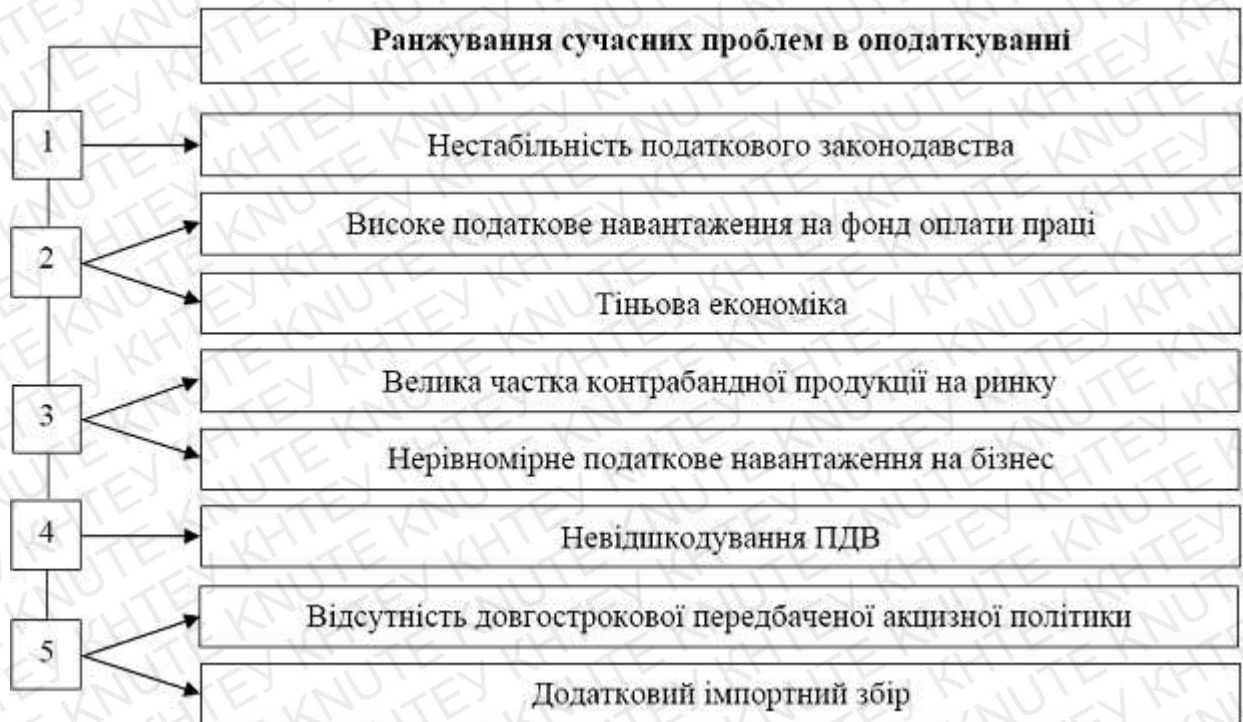

Рис. Г.1. Ранжування найголовніших проблем оподаткування за підсумками проведених 16 індустріальних платформ

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Макрофінансові інструменти та механізми розширення фіскального простору

№	Назва	Механізми розширення фіскального простору
1	Податкова політика	Встановлення податків і зборів, їх правове регламентування та організація справляння до бюджетів усіх рівнів. Збільшення, або зменшення податків, зміна форм оподаткування, податкових ставок, пільг для окремих галузей виробництва, територій, груп населення. Вдосконалення збору податків і дотримання податкового законодавства, розширення бази оподаткування.
2	Бюджетна політика	Формування, виконання та регулювання бюджетів усіх рівнів. Форми і методи мобілізації бюджетних ресурсів, використання їх на потреби держави. Визначення джерел фінансування бюджетного дефіциту, основних правил взаємовідносин між ланками бюджетної системи. Перерозподіл та раціоналізація видатків, їх розширення.
3	Боргова політика	Дії та заходи уряду щодо врегулювання накопичених боргових проблем та їх уникнення у майбутньому. Відновлення і підтримка платоспроможності країни. Максимізація позитивних та мінімізація негативних ефектів від фінансування за рахунок запозичених коштів. Визначення макрофінансових меж та умов державних запозичень, співвідношень між його формами та кредиторами, порядку та механізмів погашення боргу.
4	Митна політика	Розширення або скорочення експорту чи імпорту. Визначення механізмів застосування митних платежів або митних режимів. Вибір форм реалізації митної політики: протекціонізм чи вільної торгівлі, використання тарифних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі.
5	Грошово-кредитна політика	Реалізація державних заходів у сфері грошового та кредитного ринків, що передбачає регулювання курсу національної грошової одиниці, інфляції, забезпечення стабільності грошового обігу та банківської системи.
6.	Інвестиційна політика	Застосування методів та форм регулювання інвестиційної політики. Створення привабливого інвестиційного середовища, поживлення інвестиційної діяльності, нарощування обсягів інвестицій.

Додаток 3

Таблиця 3.1

Показники дохідної частини державного бюджету у 2018-2020 рр.

Найменування показника	2018 р.	2019 р.	2020 р.
	розмір ставок		
Податок та збір на доходи фізичних осіб в т.ч.:	19,5%		19,5%
податок на доходи фізичних осіб	18%		18%
військовий збір	1,5%		1,5%
Податок на прибуток підприємств (основна ставка)	18%		18%
Рентна плата за користування надрами для видобування залізної руди (відсоток від вартості товарної продукції гірничого підприємства)	8%	8,8%	8%
Рентна плата за користування надрами для видобування природного газу	відсоток від вартості товарної продукції: - визначеної у договорах купівлі-продажу природного газу для забезпечення побутових споживачів та виробників теплової енергії; - середня митна вартість імпортного природного газу для забезпечення інших цілей		
<i>видобутий із свердловин (крім нових свердловин з 01.01.2018):</i>			
глибина залягання покладів до 5000 метрів	29%		29%
глибина залягання покладів понад 5000 метрів	14%		14%
з покладів на ділянках надр (родовищах) в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України	11%		11%
природний газ, видобутий під час виконання договорів про спільну діяльність	70%		70%
<i>видобутий із нових свердловин з 01.01.2018:</i>			
глибина залягання покладів до 5000 метрів	12%		12%
глибина залягання покладів понад 5000 метрів	6%		6%
Рентна плата за користування надрами для видобування нафти	відсоток від вартості товарної продукції - середня ціна одного бареля нафти "Urals" перерахована у гривні за тону за курсом НБУ із врахуванням середнього показника місткості барелів в 1 тонні нафти марки "Urals" у розмірі 7,28		
глибина залягання покладів до 5000 метрів	29%	31%	31%
глибина залягання покладів понад 5000 метрів	14%	16%	16%
Рентна плата за користування надрами для	відсоток від вартості товарної		

видобування газового конденсату	продукції, розрахованої як для нафти		
глибина залягання покладів до 5000 метрів	45%	31%	31%
глибина залягання покладів понад 5000 метрів	21%	16%	16%
Податок на додану вартість	20%/7%/0%		20%/7%/0%
Акцизний податок, зокрема:			
<i>Сигарети з фільтром та без фільтра:</i>			
специфічна ставка (грн. за 1000 шт.)	577,98	693,58 (I півріччя) 756,00 (II півріччя)	907,2
адвалорна ставка (відсоток від вартості реалізації)	12%		12%
Мінімальне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку (грн. за 1000 шт.)	773,20	927,84 (I півріччя) 1011,35 (II півріччя)	1213,61
Спирт етиловий та лікєро-горілочані вироби (грн. за 1 л 100% спирту)	126,96		126,96
Пиво (грн. за 1 л)	2,78		2,78
Електрична енергія (відсоток від вартості реалізації)	3,2%		3,2%
Бензин (євро за 1000 л приведених до 15°C)	213,5		213,5
Дизельне паливо (євро за 1000 л приведених до 15°C)	139,5		139,5
Екологічний податок за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю (за умови перевищення 500 тонн на рік, норма діє з 2019 року) (гривень за 1 тону)	0,41	10	10

Додаток К

Таблиця К.1

Адаптивність та когерентність інституційної архітектури податкового регулювання з виконанням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»

Вектори руху	Податкове регулювання у реалізації реформ, програм розвитку держави
Вектор розвитку	Дерегуляція та розвиток підприємництва. Програми розвитку малого та середнього бізнесу, участі в транс'європейських мережах, розвитку українського експорту, енергоефективності, залучення інвестицій. Податкова реформа. Реформи захисту економічної конкуренції, фінансового сектору, ринку капіталу, сфери трудових відносин, транспортної інфраструктури, телекомунікаційної інфраструктури, державної митної справи та інтеграція в митну спільноту ЄС, монетарної політики, енергетики, сільського господарства та рибальства, житлово-комунального господарства, статистики, дипломатичної служби, державного фінансового контролю та бюджетних відносин, державної служби та оптимізація системи державних органів, управління державною власністю.
Вектор безпеки	Реформи системи національної безпеки та оборони, оборонно-промислового комплексу, правоохоронної системи. Судова, оновлення влади та антикорупційна реформи. Програми енергонезалежності, збереження навколишнього природного середовища.
Вектор відповідальності	Децентралізація та реформа державного управління. Реформи регіональної політики, системи соціального захисту, системи охорони здоров'я, у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів. Пенсійна реформи. Програми популяризації фізичної культури та спорту, здорового способу життя та довголіття, розвитку для дітей та юнацтва.
Вектор гордості	Програми популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, створення бренду "Україна", розвитку інновацій, розвитку туризму, розвитку національного кіновиробництва, розвитку національної видавничої справи, залучення талантів. Реформи нагородної справи, державної політики у сфері науки та досліджень, державної політики у сфері культури, державної політики у сфері спорту. Розвиток інформаційного суспільства та медіа. Українська космічна програма.